

Gunvor Hofmo (1921-1995)

Jan Erik Vold har skrevet dette etterordet i Hofmos nyeste utgave av Samlede dikt (2021).

Det er mer blest om Gunvor Hofmo når hun 30. juni 2021 skulle ha fylt 100, enn da hun døde 74 år gammel 14. oktober 1995. Hennes *Samlede dikt*, som ble gitt ut til 75-årsdagen 1996, med nytt opplag 2010, nærmer seg utsolgt. Hennes *Etterlatte dikt* fra 1997, som kom i «ny og utvidet utgave» 2012, er også ute av handelen. Begge bøkene trykkes i nyutgave til hundreårsmarkeringen 2021. Dessuten fins bindet Gunvor Hofmo *Prosa* (2018), som samler hennes noveller, skisser, prosadikt, artikler om litteratur, avis-kronikker, debattinnlegg, dagboknotater samt et utvalg brev. Så nå har vi hele Hofmos forfatterskap tilgjengelig og oppdatert i tre bind.

Kunnskapen om hennes liv og virke er annerledes nå enn da hun døde – hun som valgte å leve «hemmelig», stilte ikke opp i intervjuer, deltok ikke i diktopplesninger, sluttet å diskutere litteratur i pressen etter at hennes nerveproblemer tok overhånd. *Mørkets sangerske*, som kom i forkant av Hofmo-seminaret på Flisa mars 2001, var undertegnede bidrag til å bringe fram opplysninger – til dels

dramatiske – om denne lyrikeren vi lenge visste så lite om. Nå er den biografiske delen løftet ut som eget bind: «*Venn, jeg har våket*». Gunvor Hofmo 1921–1995.

Og så har vi *Ruth Maiers dagbok*, som kom i 2007, etter at tekstene var blitt tatt vare på i 65 år av Gunvor Hofmo. Dagboken er senere oversatt til tolv språk. Møtet med den jødiske flyktningen fra Wien var trolig den avgjørende enkelthendelsen i den norske dikterinnens liv. *Tvillingsjeler* heter det teaterstykket Otto Homlung gjorde for Riksteatret i 2013, om hopehavet mellom Hofmo og Maier.

Litteraturen omkring Hofmo er ikke stor, men den har vokst noe etter hennes bortgang. Tidsskriftet *Vagant* hadde et Hofmo-nummer 1/1996. Lyrikkseminaret på Flisa, viet Gunvor Hofmo, avfødte 15 artikler i antologien *En vei som skumrer mine bilder frem* (2002), der redaktøren Ole Karlsen har en bred innføring i forfatterskapet – dessuten skrev han om henne i sin *Ord og bilete. Ekfrasen i moderne norsk lyrikk* (2003). Samme år kom den første doktorgradsavhandlingen: Sissel Furuseths *Mellom stemme og skrift* (NTNU Trondheim). Psykiateren Per Vaglum har beskjeftiget seg

med Hofmo ut fra en faglig vinkling: «Psyko-seprodromet i Gunvor Hofmos liv og diktning» (*Tidsskrift for Den norske legeförening* 9/2003). I Sverige gav Bo Sigrell ut studien *Att dikta sig fri från verkligheten. Tove Ditlefsen, Edith Södergran, Gunvor Hofmo* (2009). En betoning av det politiske tema gir Anemari Neple i essayet «'Og jeg reiser meg ...'. Om frigjøring, kraft og fellesskap i et oversett dikt av Gunvor Hofmo» (*Norsk Litterær Årbok* 2018). Hun påpeker at tekstene til den «sene» Hofmo er lite omtalt. Selv tar hun for seg diktet «Angola» (1974).

Komponisten Magnar Åm har skrevet et oratorium for kor og orkester over Hofmos dikt: *Ømhetens tre* (1999), uroppført i Volda kirke, med Ragnhild Vannebo som resitatør. Fins på plate med koret Vox Humana: *Tree of Tenderness* (Nordic Sound, 2012), der mange av tekstene også synges, av ulike solister. 14 dikt trykkes tospråklig i CD-heftet, engelsk versjon ved Howard Medland. Susanna Wallumrød vakte oppmerksomhet med sin CD *Jeg vil hjem til menneskene*, der hun synger 13 Hofmo-tekster til egne melodier (2011). Samme år tar Tuva Syvertsen i Valkyrien Allstars hånd om Hofmo i albumet *Ingen hverdag*. En våkenatts-messe som Christina Lindgren og Liv Kristin Holmberg holdt i Kulturkirken Jakob 2020, basert på Hofmos dikt, ble kalt *Nattens lys*.

Torstein Vegheim laget et TV-portrett: *Fra en annen virkelighet* (NRK 2008), som også gjør bruk av Gunvor Hofmos innlesninger for Danmarks Radio 1955. Disse opptakene fins på den CD som følger med undertegnede bok *Fem stemmer* (2010). Vegheims dokumentar ligger på YouTube, som også har mange andre innslag om Gunvor Hofmo.

*

I det nye årtusen er det kommet flere diktoversettelser, senest på fransk *Tout de la nuit est sans nom* (2010, ved Pierre Grouix/Grete Kleppen) og på spansk: *La realidad misma* (2011, ved Roberto Mascaró) – samt utvalg på slovakisk ved Ivan Čičmanec og på serbokroatisk ved Munib Delalic. Et svensk utvalg kom i 2018: *Jag glömmmer ingen*, ved Eva Runefelt og Staffan Söderblom – fra før fantes *Verkligheten själv* (1983, ved Christer Eriksson). Det skotske tidsskriftet *Lines Review* 55/56 brakte «Twenty-three Poems» av Hofmo i 1976, oversatt av Tania Christensen.

Hjemlandets rangering av forfatterinnen har endret seg med årene. Blant over et kvarthundre kapitler i dobbelt-utgivelsen *Den norske litterære kanon* (2007, 2009) fins fem om kvinner: prosaistene Collett, Skram, Undset, Sandel – og én lyriker: Hofmo. Dette i motsetning til to tiår tidligere, da ingen av de tyve forfatteromtalene i *Norsk*

kvinnelitteraturhistorie I–III (1989–90), fra Dorotea Engelbretsdatter til Cecilie Løveid, var viet Gunvor Hofmo.

Den innlesning Hofmo gjorde i Danmarks Radio 1955 har en spesiell forhistorie. Hun var rømt fra Gaustad sykehus under en jule- og nyttårspermisjon, ved å ta fly til København, der hun hadde litterære venner som gav henne omsorg og et sted å bo. Hun har en rettssak hengende over seg, idet hun ubetenksomt var kommet til å true sykehusets psykiater på livet. En domfellelse kunne bli skjebnesvanger, ved mulig «sikring» på ubestemt tid. Forfatterforeningen mobiliserte sine sterkeste navn til Hofmos forsvar: formannen Hans Heiberg og dikteren Tarjei Vesaas. Saken skulle vært oppe i desember, men var blitt utsatt til på nyåret.

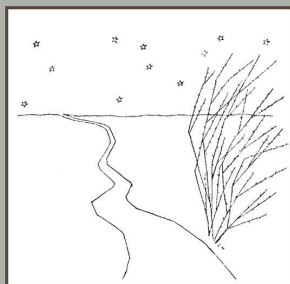
Det settes lite inn på å oppspore pasienten. Den kvinnelige psykiateren overveier å trekke sin klage. Vesaas skriver i sin 7de sans: «Saka utsett. Vart ikkje meir av.» Men dette kunne ikke *hun* vite, som var på rømmen i København.

Det er vennene som får i stand et kvarters program for dansk radio 13. mars 1955. De elleve diktene Hofmo leser får rosende omtale i *Politiken* av den strenge Kai Friis Møller, som i «den norske kvindelige lyriker» møtte hva han kaller «en aldeles uforstilt poetisk personlighed». Hofmos innlesninger i

Danmark var lenge ukjente i Norge. Nå er de kjøpt inn av NRK. Norsk radios konsulenter hadde rådet Hofmo til ikke å lese opp diktene selv, for det lød så monotont og slurvete artikulert, anså man.

Jan Erik Vold

Gunvor Hofmo Samlede dikt

 GYLDENDAL

